

กัณฑ์ที่ ๓๔ | ธรรมเนียมเมตตสูตร(ต่อ)

๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๙๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ ทน)

เย เกจิ ปาณภูตตฺถิ ตสา วา ถาวรฺวา วา อนวเสสา
ทีฆา วา เย มหฺนฺตา วา มชฺฌิมา รสฺสกา อญฺกญฺลา
ทิจฺฐา วา เย จ อทิจฺฐา เย จ พฺุเร วสนฺติ วิพฺุเร
ภูตา วา สมภเวสี วา สพุเพ สตฺตา ภวนฺตุ สฺขิตตฺตา
น ปโร ปรี นิฏฺพเพถ นาติมญฺญเอถ กตฺถจิ นํ กิญจ
พฺุยาโรสนา ปฏฺิขสญฺญา นาญญญสฺส ทฺุขมิจฺเจยฺย
มาตา ยถา นิยํ ปุตฺตํอายุสา เอกปุตฺตมนฺุรฺกฺเข
เอวมฺปิ สพุพฺุเตสฺส มานสมฺภาวเย อปริมาณํ
เมตฺตญฺจ สพุพฺุโลกสฺมี มานสมฺภาวเย อปริมาณํ
อุทฺธํ อโร จ ติริยญฺจ อสมฺพารฺธํ อเวรํ อสปตฺตํ
ติฏฺฐญฺจํ นิสินฺโน วาสยาโน วา ยาวตสฺส วิคตมิทฺุโร
เอตํ สตี อธิฏฺฐญฺเยยฺย พฺุรหมเมตํ วิหารํ อธิมาทฺุ
ทิจฺฐิจฺญจ อญฺุคฺมมฺ สึลวาทสฺสเนน สมฺปนฺโน
กาเมสฺสุ วิเนยฺย เคธฺนํ ทิ ชาตฺุ คพฺุภเสยฺยํ ปฺุนเรตีติ ฯ
ชฺุ.ชฺุ.(บาลี) ๒๕/๑๐/๑๓-๑๔

ณ บัดนี้ข้าตมภาพจักได้แสดง ธรรมเนียมเมตตสูตร ซึ่งยังคงอยู่ในสัปดาห์ที่ล่วงไปแล้วนั้น ธรรมเนียมเมตต
สูตรนั้นที่แสดงไปแล้วเพียงแต่ส่วนเบื้องต้น ยังขาดส่วนที่ ๒ อยู่ วันนี้จะแสดงในส่วนเบื้องต้นปลายใน
ธรรมเนียมเมตตสูตร ตามวาระพระบาลี เพื่อปฏิการสนองพระองค์ศรีทธา ประดับสติปัญญาคุณสมบัติของ
ท่านผู้พุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์ บรรพชิต บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า เริ่มต้นตามวาระ
พระบาลีว่า เย เกจิ ปาณภูตตฺถิ ตสา วา ถาวรฺวา วา อนวเสสา สัตว์มีชีวิตทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่ง
มีอยู่ ยังสะดุ้งอยู่หรือว่ามันคงแล้ว ทั้งสิ้นไม่เหลือเลย ทีฆา วา เย มหฺนฺตา วา เหล่าใดตัวยาว เหล่า
ใดตัวใหญ่ เหล่าใดเป็นปานกลาง เหล่าใดตัวสั้น เหล่าใดผอม เหล่าใดพี เหล่าใดที่เราเห็นแล้วก็ดี
หรือยังไม่เห็นก็ดี เหล่าใดอยู่ในที่ไกลก็ดี อยู่ในที่ไม่ไกลก็ดี เกิดแล้วหรือว่าจะพึงเกิดต่อไป หรือว่า
กำลังเกิดอยู่ ขอสัตว์ทั้งปวงเหล่านั้นจงเป็นผู้มีตนอยู่เป็นสุขเถิด น ปโร ปรี นิฏฺพเพถ สัตว์เหล่าอื่น
อย่าข่มเหงสัตว์เหล่าอื่นเลย นาติมญฺญเอถ กตฺถจิ นํ กิญจ ไม่ควรดูถูกอะไรๆ เขา ในที่ใดๆ เลย
มารดาผู้ذنอมบุตรคนเดียวผู้เกิดแล้วในตน ด้วยยอมพร่าตนในบุตรนั้น ผู้มีเมตตาพึงตั้งสติอันนั้นไว้ ผู้
มีเมตตาควรตั้งสติอันนั้นไว้ เอตํ สตี อธิฏฺฐญฺเยยฺย ผู้มีเมตตาควรตั้งสติอันนั้นไว้ นักปราชญ์ทั้งหลาย
กล่าวแล้ว นักปราชญ์ทั้งหลายไม่ควรให้ทุกข์แก่กันและกัน นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวแล้วว่า กิริยาอัน

นั่นแหละเป็นพรหมวิหารในพระธรรมวินัยของพระตถาคตเจ้า เอวมปิ สัพพญูเตสุ มานสมภาวเย อปริ
มาณิ ควรพึงเจริญเมตตาที่มีในใจไม่มีประมาณในสัตว์ทั้งหลาย แม้ฉนั้น เมตตญจ สัพพโลกสูมี
มานสมภาวเย อปริมาณิ บุคคลเจริญเมตตาที่มีในใจไม่มีประมาณในเบื้องบน หรือในเบื้องต่ำ หรือใน
เบื้องขวาง อสมพาริ อเวริ อสปตติ เป็นธรรมอันไม่คับแคบ ไม่มีเวร ไม่มีศัตรู ติฏฐญจริ นิสินฺโน วา
สยาโน วา ยาวตสฺส วิคตมิทฺโธ ผู้มีเมตตาเย็นอยู่ก็ดี เดินไปก็ดี นั่งแล้วก็ดี นอนแล้วก็ดี เป็นผู้
ปราศจากความง่วงนอน ฉนฺได เอตํ สติ อธิญฺเญยฺย ผู้มีเมตตาพึงตั้งสติไว้ฉนั้น เพราะสติที่ไม่ง่วงนอน
นั้นมันแจ่มใสดี พึงตั้งสติฉนั้นไว้ พึงรักษาสติฉนั้นไว้ไม่ให้คลาดเคลื่อน ผู้สงบระงับ ผู้ถึงพร้อมด้วย
ทักษะ คือ พระโสดาปัตติมรรค พึงนำความหมกมุ่นในกามทั้งหลายออก กามเอสฺ วิเนยฺย เคธึ พึงนำ
ความหมกมุ่นในกามทั้งหลายออก เป็นผู้ไม่ถึงในความนอนภตต่อไปอีกโดยแท้ทีเดียว นี่เนื้อความของ
พระบาลีคือความเป็นสยามได้ความเท่านี้

ต่อแต่นี้จะอธิบายในกรณีเมตตสูตรนี้เป็นลำดับลงไปว่า ในเบื้องต้นที่แสดงมาแล้วในสัปดาห์
ก่อนนั้น การเจริญเมตตาว่า ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงจงเป็นผู้มีใจตั้งอยู่เป็นสุขเถิดนี้ ต่อหัวว่าสัตว์มี
ชีวิตทั้งหลายเหล่าใด ให้คิดอยู่แต่ในใจกรณีเมตตสูตร สัตว์มีชีวิตทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่มีอยู่ยัง
สะดุ้งอยู่ ยังมีค้นหาเครื่องสะดุ้ง หรือว่ามันคงแล้ว นี่ไม่สะดุ้ง หรือเรียกว่าไม่มีค้นหา อนุเวสสา ทั้ง
สิ้นไม่เหลือเลยทั้งหมด สัตว์มีเท่าไรทั้งหมดปรากฏไม่เหลือเลย ใจวางใจ ตั้งใจลงไปตั้งนั้น สัตว์เหล่า
ใดมีตัวยาว ยาวเท่าไรก็ช่าง อย่างพญานาคที่ตัวยาวๆ หรืองูตัวยาวๆ ชนิดใดก็ช่างที่มีตัวยาวๆ ที่มา
วา เย มหฺนฺตา หรือเหล่าใดมีตัวใหญ่ ใหญ่เท่าไรก็ช่าง จนกระทั่งสุดใหญ่ มขฺฌิมมา วา หรือว่าปาน
กลาง มีตัวปานกลาง รสฺสุกา หรือมีตัวสั้น อนุญฺจฺจฺลา หรือว่ามีร่างผอมหรือพี ผอมและอ้วนมีมาก
น้อยเท่าไร ให้ตั้งใจรู้สึกในใจ ดังนี้ ทิฏฐา วา เย จ อธิญฺฐา ที่เราเห็นอยู่แล้ว หรือมิได้เห็นก็ดี ให้
ตั้งใจดังนี้ เย จ ทูเร วสนฺติ อวิทูเร เหล่าใดอยู่ในที่ไกล หรือว่าอยู่ในที่ไม่ไกล ไกลจนกระทั่งเราไม่
เห็น หรือว่าไม่ไกล อ้ายไม่ไกลอยู่ที่ใกล้ หรือว่าเกิดแล้วก็ดี หรือว่ากำลังจะเกิดก็ดี ขอสัตว์ทั้งปวง
เหล่านั้นจงเป็นผู้มีตนอยู่เป็นสุขเถิด ให้ตั้งใจอย่างนี้ เป็นเมตตาในธรรมวินัยของพระบรมศาสดา ขอ
สัตว์ทั้งปวงเหล่านั้นจงเป็นผู้มีตนอยู่เป็นสุขเถิด ให้ตั้งใจอย่างนี้ ที่เราเป็นภิกษุ สามเณร อุบาสก
อุบาสิกา ให้ตั้งใจเมตตาในสัตว์เหล่านี้ดังนี้

เมื่อตั้งใจอย่างนี้แล้ว อีกท่อนหนึ่ง น ปโร ปริ นิฏฺพฺเพถ สัตว์เหล่าอื่นอย่าข่มเหงสัตว์อื่นเลย นา
ติมญฺญฺเถถ กตฺถจฺจิ นึ กิณฺจฺจิ อย่าดูหมิ่นอะไรๆ เขา ในที่ใดๆ เลย การดูหมิ่นเขานะมันมีอยู่ทุกคน ภิกษุ
ก็ดูหมิ่นภิกษุ สามเณรก็ดูหมิ่นสามเณร ภิกษุดูหมิ่นสามเณร สามเณรดูหมิ่นภิกษุ ดูหมิ่นกัน ดูหมิ่น
กันต้องเกิดเรื่อง ไม่ได้รับความสุข หรืออุบาสกอุบาสิกา ก็ดูหมิ่นกัน อุบาสกก็ดูหมิ่นอุบาสกในอุบาสก
ซึ่งกันและกันเอง หรืออุบาสิกาดูหมิ่นอุบาสก หรือชนชาวบ้านดูหมิ่นชาววัด หรือชาววัดดูหมิ่นชาว
บ้าน การดูหมิ่นกันอย่างนี้แหละปราศจากเมตตาในกันและกัน ให้กลับใจเสียใหม่ ภิกษุก็ไม่ดูหมิ่นภิกษุ
ในชั้นสูง ชั้นกลาง ชั้นต่ำ สามเณรก็ไม่ดูหมิ่นสามเณร ในชั้นสูง ชั้นกลาง ชั้นต่ำ หรือภิกษุไม่ดูหมิ่น
สามเณร สามเณร ไม่ดูหมิ่นภิกษุ หรือคนมั่งมีดูหมิ่นคนจน หรือคนจนดูถูกคนมี หรือคนชั้นสูงดูถูก

คนชั้นต่ำ คนชั้นต่ำดูถูกคนชั้นสูง อย่างนี้ต้องมีอยู่เป็นธรรมดา ส่วนเมตตาทพรหมวิหารให้เลิกดูหมิ่นกันเสีย ไม่ให้ดูหมิ่นอะไรๆ ในที่เขหรือในที่ใดๆ ไม่ดูหมิ่นทั้งนั้น ถ้าเลิกดูหมิ่นเสียเช่นนี้นั้นแหละ จะกลับเป็นคนดีกับเขาได้ บางทีดูหมิ่นเขาไม่รู้ตัวว่าดูหมิ่นเขา ดูหมิ่นเป็นอย่างไร? คำดูหมิ่นนะ เขาเล็กกว่าสู้ไม่ได้ พุดเอาตามชอบใจ ว่าเอาตามชอบใจ ไม่ไพเราะ พุดอย่างกักขฬะๆ หยาบช้ำ กล้าแข็ง บ้างด่าว่าเขาต่างๆ ชอบอกชอบใจ เหล่านี้เรียกว่าดูหมิ่นเขาอยู่แล้ว ถึงเขาจนก็ดูหมิ่น พุดไม่เคารพคารวะในกันและกัน พุดใช้เสียงกระด้างไม่น่าฟัง ถ้อยคำเหล่านั้น ตวาด ชูด้วยประการต่างๆ เหล่านี้ดูหมิ่นเขา อ้ายลักษณะดูหมิ่นเป็นข้อสำคัญนัก เขาจึงได้ยืนยันไว้ว่า เรือนยอดที่จะทำลายลงด้วยไฟไหม้ปะ เพราะไหม้แต่เรือนย่อยขึ้นไป กระต๊อบกระตอมที่ปลุกอยู่ข้างๆ เรือนยอดนั้นแหละ ไหม้เรือนเล็กๆ ขึ้นก่อน แล้วก็ไปไหม้เรือนยอดนั้น ฉนใดก็ดี แงนี้แหละความร้อนเกิดจากชั้นน้อยขึ้นมาไหม้เรือนยอดได้ เจ้าครองประเทศ หรือผู้ครองประเทศจะได้รับความอับปาง เกิดปฏิวัติขึ้น ก็เพราะผู้ใหญ่มุขมนตรี หรือไม้อะไรนั้นผู้ย่อยเมื่อถูกดูหมิ่น ดูถูกด้วยประการใดประการหนึ่ง ก็จำเอาไว้ ได้สมัคพรรคพวกมากขึ้น ก็ลงโทษผู้ใหญ่ เหมือนในคอมมิวนิสต์บัดนี้ ที่จะเกิดลูกหลานกันใหญ่โตเช่นนี้ เพราะผู้ชั้นสูงดูหมิ่นผู้ต่ำ คนมั่งมีดูถูกคนจน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เกิดเข้าปล้นกัน เกิดเป็นคอมมิวนิสต์ขึ้น นี้เพราะเหตุพุดจาไม่เพราะ ดูถูกดูหมิ่นกัน จึงได้เกิดรบราฆ่าฟันกันเช่นนี้ ถ้าแม้ไม่ดูถูกดูหมิ่นซึ่งกันและกันแล้ว ไหนเลยจะเกิดรบราฆ่าฟันกันเช่นนี้ เหตุนี้ถ้าภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา รู้จักเช่นนี้แล้วให้เลิกดูหมิ่นกันเสีย ไม่ดูหมิ่นใครๆ ละ เลิกดูหมิ่นเสีย ตั้งอยู่ในเมตตา เมื่อเจอผู้ใหญ่ ก็ตั้งอยู่ในเมตตารักใคร่ปรารถนาจะให้มีความสุข เมื่อเจอผู้ปานกลาง ก็ตั้งอยู่ในเมตตารักใคร่ปรารถนาจะให้มีความสุข เมื่อเจอผู้ต่ำ ก็ตั้งอยู่ในเมตตารักใคร่ปรารถนาจะให้มีความสุข เมื่อตั้งอยู่เช่นนี้ ตามบาลีว่า น ปโร ปรี แปลว่า ไม่ดูถูกดูหมิ่นในกันและกัน นาทิมญญุธ กตฺถจि นํ กิญจि นี้เรียกว่าไม่ดูถูกดูหมิ่นในกันและกัน

มารดาผู้ถนอมกลม่อมเกลี้ยงแต่บุตรที่เกิดในตนผู้เดียว ยอมพร่าชีวิตของตนได้ด้วยความรักลูกแม้ฉนใด บุคคลผู้ประกอบเมตตา บุคคลผู้ตั้งอยู่ในเมตตา บุคคลผู้เจริญเมตตา พึงตั้งจิตดวงนั้นไว้ จิตดวงของมารดาที่พร่าชีวิตแทนบุตรของตนได้นะ บุคคลผู้ประกอบด้วยเมตตา พึงตั้งจิตดวงนั้นไว้ นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า กิริยาของจิตเช่นนั้นแหละ ชื่อว่าเป็นพรหมวิหารในพุทธศาสนาทีเดียว ตรงนี้ต้องจำมารดาผู้ถนอมบุตรของตน ผู้เกิดในตนผู้เดียว ด้วยยอมพร่าชีวิตของตนได้ ผู้ประกอบด้วยจิตเมตตาพึงรักษาจิตดวงนั้นไว้ บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่ากิริยาของจิตเช่นนั้นแหละเป็นพรหมวิหารในพุทธศาสนา จิตดวงนั้นให้รักษาไว้ รักษาอย่างไร? จิตที่รัก รูป เสียง อิมเอิบซาบซึ่งในใจนั้นแหละ อย่าใช้จำเพาะลูกของตัวเอง เมื่อใช้ในลูกของตัวเอง จิตสงบดีแล้ว ใช้จิตที่ซาบซ่านอย่างชนิดนั้นให้ทั่วไปแก่คนอื่นไม่จำเพาะลูก ให้ทั่วไปแก่คนอื่น เหมือนอยู่ในวัดนี้ ถ้าจะแม่เมตตาก็เหมือนกันหมด เห็นหญิงก็ดี ชายก็ดี ภิกษุ สามเณร เอาใจของตัวเอง จิตของตัวเองที่เอิบอาบ ซึมซาบในลูกที่เกิดในอกของตนนั้นแหละ จำได้รสชาติใจนั้นแน่ เอาใจดวงนั้นแหละ เอาไปรักใคร่เข้าในบุคคลอื่นทุกคนเหมือนกับลูกของตน ให้มีรสมีชาติอย่างนี้ ถ้ามีรสมีชาติอย่างนั้นละก็ เมตตาทพรหมวิหารของตนเป็นแล้ว เมื่อเมตตาทพรหมวิหารเป็นขึ้นเช่นนี้แล้วอัศจรรย์นัก ไม่ใช่พอดิพอร้ายให้ใช้อย่างนี้ ใช้จิตของตนให้เอิบอาบ ถ้าว่าทำจิตไม่เป็น ก็

แม่ได้ยาก ไม่ใช่แม่ได้ง่าย แต่ลูกของตนแม่ได้ ลูกออกใหม่ ๆ นะ เอิบอาบ ซึมซาบ รักใคร่ ถนอม กล่อมเกลี้ยงบุตรของตน กระฉับกระเฉงแน่นแฟ้นเพียงใด ให้เอาจิตดวงนั้นแหละมาใช้ เรียกว่า เมตตาทพรหมวิหาร เอาไปใช้ในคนอื่นเข้า เห็นคนอื่นเข้าก็รักใคร่อย่างนั้นแหละ เมตตารักใคร่อย่างนั้นแหละ เมตตารักใคร่อย่างบุตรนะ เมตตารักใคร่อย่างไร? มีอะไรให้หมด ถ้าว่ามีนม ก็รับให้นมทีเดียว มีของอะไรให้หมดทุกสิ่งทุกอย่าง รักใคร่จริงๆ อย่างนั้น เอิบอาบซึมซาบรสชาติสำคัญทีเดียว ลูกอ่อนนะ อ้ายจิตดวงนั้นสำคัญทีเดียว จำไว้ ตั้งจิตดวงนั้นแหละไว้ พรหมวิหาร แต่ว่าให้ทั่วไปแก่สัตว์โลก โลกอ้าววิญสงสาร ไม่ว่าสัตว์ชนิดใดๆ ๔ เท้า ๒ เท้า เท้าเหียน เท้ามากไม่เข้าใจ จะเป็นสัตว์ตัวใหญ่ หรือสัตว์ตัวยาว หรือสัตว์ตัวปานกลาง หรือสัตว์ตัวสั้นหรือผี หรือผอม หรืออ้วน ชนิดอะไรก็ช่าง ผอมหรืออ้วนก็ช่าง ที่เห็นแล้ว หรือยังไม่ได้เห็นก็ช่าง อยู่ใกล้หรืออยู่ไกลก็ช่าง ตั้งจิตให้มันหมายใน สัตว์อย่างนั้น ตั้งจิตลงไปเช่นนั้น อ้ายนี้ให้จำไว้ เมตตาทพรหมวิหารให้รักษาเอาไว้ นี่พวกทำจิตให้เป็น นะทำได้แบบนี้ ให้จำแม่ลูกอ่อนรักลูกไว้ ถ้าไม่เป็นแม่ลูกอ่อน ไม่รู้รสชาติของจิตนี้ ไม่รู้จักรสชาติของ จิตดวงนี้ ถ้าเป็นแม่ลูกอ่อน จึงจะรู้จักรสชาติของจิตดวงนี้ ถ้าเป็นพ่อลูกอ่อนก็รู้จักรสชาติของจิตดวงนี้ ถ้าไม่เป็นพ่อลูกอ่อนก็ไม่รู้จักรสชาติของจิตดวงนี้ จิตดวงนี้เป็นจิตดวงสำคัญ เมื่อรู้จักใช้แล้วละก็ ใช้ จำเพาะลูกของตนก็ไม่ได้ผล มีฤทธิ์นัก ถ้ารู้จักใช้ถูกส่วนแล้วละก็ มีฤทธิ์มีเดชมากมายนักนะ จะมีคน รักใคร่มากมายนับประมาณไม่ได้ ถ้าใช้ถูก ส่วนถ้าว่าผู้ทำจิตเป็น ทำใจหยุดนิ่งได้ก็แก้ไขใจของตัวได้ ไปแคไหนก็แก้ไขแค่นั้น แก้ให้รักใคร่สัตว์โลก เหมือนอย่างกับแม่ลูกอ่อนที่รักลูกที่เกิดใหม่ ๆ โคก็ดีรัก ลูกที่เกิดใหม่นะ สัตว์เดรัจฉานลูกที่เกิดใหม่ ๆ นะ ใครเข้าไปขวิดทีเดียว โกวาก็ดี เปரியงนักกลัว มนุษย์นัก แต่พ่อลูกอ่อนออกมาละก็ ออกจากไขใหม่ ๆ พาลูกเดินต๋อกต๋ากละก็ เอาละใครเข้าไปละก็ ปราดตีใส่ทีเดียว โกวเถื่อนนะ โกวปานะ กลัวมนุษย์นัก แต่ว่ามนุษย์เข้าใกล้ตีทีเดียว ร้องทีเดียว แม่ปีก ทีเดียว เพราะรักลูก ออกห่างจากลูกไม่ได้ จิตดวงนั้นสัตว์เดรัจฉานก็ยังใช้ในลูก สัตว์ ๔ เท้า ๒ เท้า เท้าเหียน ใช้ในลูกเหมือนกันหมด แม่ลูกอ่อนใช้ในลูกละก็ ให้จำจิตดวงนั้นไว้ นั่นแหละทำให้เป็นขึ้น เถอะ จิตดวงนั้นนะให้เป็นแก่มนุษย์ทั่วไปละก็ บุคคลนั้นแหละจะทำอะไรละก็ ในมนุษย์โลกสำเร็จหมด สำเร็จหมดทีเดียว จะสร้างประเทศก็สำเร็จหมด สร้างวัดสร้างวาเป็นสำเร็จหมด ใช้อย่างนั้นแหละคน ต้องมาช่วยทำให้สำเร็จทุกประการ เหมือนอย่างกับแม่ลูกอ่อน รักลูกเอิบอาบดั่งดูดกระฉับกระเฉง แน่นแฟ้นในลูก ลูกจะแอะก็ไม่ได้ละ แมกก็ต้องควักละ นั่นแหละฉันใจ ลูกนั้นก็ทำใจหยุดดีมันคงดี แม่ มีความกระสันแน่นแฟ้นในลูกยิ่งนักหนา จิตดวงนั้นแหละผู้เจริญเมตตาให้รักษาไว้ อย่าให้คลาด เคลื่อน ถ้ารักษาไม่ได้แล้ว ขอสะกิดใจว่านั่นแหละ พรหมวิหารในพระพุทธศาสนาจะทำอะไรใน พระพุทธศาสนาสำเร็จทุกสิ่งทุกประการ นี่ให้รู้จักหลักฐานพุทธศาสนาแน่นอนอย่างนี้

เมื่อรู้จักเช่นนี้แน่นอนเข้าใจแล้ว ท่านจึงได้ยืนยันว่า เมตตตญจ สัพพโลกสุมี มานสมุภาวเย อปริมาณํ บุคคลผู้เจริญเมตตาที่มีในใจไม่มีประมาณไปในสัตว์ทั้งสิ้น เจริญอย่างนี้แหละ ในเบื้องบน อุฑฺธํ ใน เบื้องบน ในเบื้องบนก็ตลอดขึ้นไปจะมีสัตว์เท่าไรในอากาศ ในเบื้องต่ำในแผ่นดินมีมากน้อยเท่าไร ทั่วไปหมดแบบเดียวกัน สัตว์ในแผ่นดิน อุฑฺธํ อธิ จ ติริยญจ ในเบื้องขวาง ในเบื้องขวางตลอดไป

หมด พันจากเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ตลอดหมด ให้แผ่ไปอย่างนี้ทั่วไป อสมุพาทัง เป็นธรรมไม่
คับแคบ อเวระ ไม่มีเวระ หาเวระมิได้ ไม่มีเวระมีภัย ไปข้างไหนก็สบาย ไม่ต้องมีศัสตราอาวุธ ไม่มีเวระไม่มี
ภัยกับใคร อสปัตต ไม่มีศัตถุ ไปไหนไม่มีศัตถุ ไม่มีใครทำร้ายเพราะเมตตาพรหมวิหารเป็นเสียแล้ว
เพราะมีแต่เขารักใคร่เท่านั้น ตัญญูจอร์ เมื่อเจริญเมตตาถึงขนาดนั้นแล้ว ยืนอยู่ก็ดี เดินอยู่ก็ดี เดินไป
ก็ดี นิสินุโน วา นั่งแล้วก็ดี สยาโน วา นอนแล้วก็ดี เป็นผู้ปราศจากความง่วงนอนที่เดียว เป็นผู้
ปราศจากความง่วงนอน ไม่มีง่วงเหงา หาวนอน ฉันทิเด เอวมปิ สพฺพภูเตสุ มานสมฺภาวเย อปริมาณัง
ผู้ประกอบด้วยเมตตาในใจไม่มีประมาณเช่นนี้ ย่อมเป็นผู้มีตนเป็นสุขโดยส่วนเดียว ไม่มีทุกข์

เหตุนี้ผู้ที่ประกอบด้วยเมตตาเห็นสภาวะปานฉะนี้ ย่อมประกอบด้วยทัศนะความเห็นคือ เข้าถึงซึ่ง
ความเป็นพระโสดาปัตติมรรคทีเดียว เมื่อเข้าถึงซึ่งความเป็นพระโสดาปัตติมรรคเช่นนี้ กาเมสุ วินยฺห
เคธึ ควรนำความหมกมุ่น เคธึ แปลว่าตัวกิเลส ควรนำความหมกมุ่นในกามทั้งหลายไปเสีย อย่าไป
เกี่ยวข้องด้วยกามนัก มันทำให้พรหมวิหารเสีย ถ้าไม่เกี่ยวข้องด้วยกามแล้ว พรหมวิหารไม่เสีย ถ้า
เกี่ยวข้องด้วยกามเสียแล้ว เสียพรหมวิหาร มีความปรารถนาในกามเสียแล้ว ไม่เป็นพรหมวิหาร
พรหมวิหารไม่ปรารถนาในกาม ปรารถนาเหมือนอย่างกับมารดา รักลูกออกใหม่ ๆ ดังนั้น มารดา รัก
ลูกออกใหม่ ๆ ด้วยกรุณาอย่างเดียว เมตตา กรุณา มุทิตา มารดาบิดา รักลูกออกใหม่ ๆ มีเมตตา รัก
ใคร่จะให้มีความสุข ไม่ต้องการอะไรเลยในลูก กรุณา อยากรจะช่วยลูกให้พ้นทุกข์ มุทิตา เมื่อลูกเดินได้
นั่งได้คลานได้ ไปในทิศานุทิศได้ เลี้ยงตัวได้ก็ยินดีด้วย โมทนาด้วย หรือถึงความวิบัติพลัดพรากที่
เหลือวิสัยที่จะช่วยได้ก็อยู่ในอุเบกขา อย่างนั้นมารดาที่รักลูกนะรักใคร่ลูกนะ ถนอมกลม่อมเกลี้ยงเลี้ยง
ลูก ไม่ประกอบด้วยกาม ประกอบด้วยพรหมวิหารแท้ๆ ถึงได้กล่าววามารดาบิดาเป็นพรหมของบุตร
พระพุทฺธเจ้าก็เป็นพรหมของบุตร เป็นพุทฺธเจ้าด้วย เป็นพรหมด้วย มารดาบิดาเป็นบูรพาจารย์ของ
บุตร เพราะสอนบุตรและธิดามาก่อนใคร มารดาบิดาเป็นพระอรหันต์ของบุตร บุตรจะเพาะเลี้ยง
มารดาบิดาด้วยประการใด ก็ได้ชื่อว่าเลี้ยงพระอรหันต์แท้ๆ เหตุนี้แล เมตตาพรหมวิหารนี้ ท่านทั้ง
หลายผู้เป็นเมธี พึงมนสิการกำหนดไว้ในใจของตนทุกถ้วนหน้า ถ้าผู้ใดประพฤติปฏิบัติได้ในเมตตา
พรหมวิหารดังกล่าวแล้ว นี้ ไม่เข้าถึงซึ่งความนอนในครรรภอีก ย่อมไม่เข้าถึงซึ่งความนอนในครรรภอีก
โดยแท้ทีเดียว แดกกายทำลายชั้นธแล้ว ถ้าเป็นพระโสดาบัน ไม่เข้าถึงซึ่งความนอนในครรรภอีกก็ชาติ
เดียวเท่านั้น ได้ไปเป็นพระสกทาคา อนาคา อรหันต์ทีเดียว เรียกว่า เอกพีซี ชาติเดียวตายทีเดียว ไม่
กลับมานอนในครรรภ ในกามภพอีกต่อไป อันนี้ก็ได้อธิบายว่าพระอานิสงส์เมตตาสงให้ ถ้าว่าผู้ใดทำได้
เช่นนี้ ผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นที่ไหว้ที่บูชาของมหาชนคนทั้งหลาย เรื่องนี้ปรากฏอยู่ครั้งในตอนไม่สู้ช้านัก
เขาเล่าลือในตอนเชียงใหม่ พระศรีวิชัยประกอบเมตตาพรหมวิหารเป็นอย่างนี้แหละ แกจะทำอะไรเป็น
สำเร็จหมดทุกประการ ผู้มีปรีชาญาณเช่นนั้น มนสิการกำหนดไว้ในใจของตนทุกถ้วนหน้า วัดปากน้ำ
ถ้าจะพลิกวิชานี้ ก็จะใช้จิตอย่างชนิดนี้ก็ไม่สู้ยาก มีจำนวนรู้ในทางธรรมปฏิบัติ ใช้จิตเป็น ๑๕๐ กว่า
คนแล้ว ในพวกเหล่านี้พอทำเข้าก็เป็นทุกคน ไม่สู้ยากนัก ถ้าว่าทำจิตยังไม่เป็นแล้ว ก็ทำยากอยู่ ใน
เมตตาพรหมวิหารนี้ไม่ใช่เป็นของทำง่าย พุทธศาสนาต้องประสงค์อย่างนี้ละ ถ้าเราเป็นผู้มีปัญญา

ฉลาดมาพบพุทธศาสนาเป็นหลักของวิชา เช่นนี้แล้ว จับเอาหลักเสียให้ได้ ได้สักอย่างใดอย่างหนึ่งก็ใช้ได้ ได้ธรรมกายก็ใช้ได้ ได้ธรรมกายแล้วจะให้อัศจรรย์อย่างไร ก็เมตตาพรหมวิหารตั้งเข้าไปซิ จะเป็นอัศจรรย์นัก ตั้งเมตตาพรหมวิหารดังกล่าวแล้วทุกประการ นั้นแหละจะเลิศประเสริฐเป็นมหัศจรรย์นัก แต่ว่าพึงรู้พรหมวิหารนี้จะทำสักเท่าหนึ่งเท่าใด แค่นี้ที่สุดก็เป็นพระโสดาบันเท่านั้น จะเกินพระโสดาบันไปไม่ได้ ท่านวางหลักไว้เท่านั้น ถ้าจะทำไปทางอื่นสูงขึ้นไปกว่านี้ ก็ยังเป็น สกทาคา อนาคา อรหันต์ขึ้นไปได้สูงกว่านี้ จะมัวเพลินอยู่ไม่ได้ พระพุทธศาสนาท่านอุปมาเหมือนต้นไม้ใหญ่ สมบูรณ์ด้วยใบแก่ อ่อน ดอก ผล ที่นก ประชุมชนต้องการได้ทั้งนั้น ถ้าว่าคนไม่มีปัญญาเข้ามาในพระธรรมวินัยของพระศาสดา ก็มัวรับประทานใบไม้ไฉ่ อ่อนแก่ตามประสงค์ของตัว นี้คนมีปัญญา น้อยคนไม่มีปัญญา ถ้าคนมีปัญญาแล้วก็ อ้อ..เป็นตามธรรมดาพระพุทธศาสนาสมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยลาภสักการะต่างๆ เต็มอยู่ในพุทธศาสนานี้ ใครมาอยู่ในพระพุทธศาสนานี้ไม่ต้องทำนา ทำเรือกทำสวน คำขาย แต่อย่างหนึ่งอย่างใด ในพุทธศาสนามีบริบูรณ์ด้วยข้าวปลาธัญญาหารทั้งนั้น ไม่ขาดตกบกพร่องอย่างใด ถ้ามัวเพลินแต่กินแต่ต้นอ่อนเสียเช่นนี้ มรรคผลก็ไม่ได้ เสียเวลาไป นี่ทำให้มีให้เป็นธรรมกายขึ้น นั่นนะเป็นแก่นเป็นสาระของต้นไม้ในนั้น ในพุทธศาสนาเรียกว่าเป็นแก่นแน่นหนาทีเดียว ได้ชื่อว่ายึดไว้ได้ซึ่งแก่นสารของตนทีเดียว อาทิสารเมว อุตตโน ยึดไว้ได้ซึ่งแก่นสารของตนทีเดียว ได้ธรรมกายเสีย ได้ธรรมกายแล้ว ทำธรรมกายนั้นให้เป็นพระโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกทาคามีมรรค สกทาคามีผล อนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหันต์มรรค อรหันต์ผล เป็นลำดับขึ้นไป อย่างนี้พบแก่นสารในธรรมวินัยของพระศาสดาแท้ๆ

เหตุนี้แลที่ได้ชี้แจงแสดงมาในท้ายของกรณียเมตตสูตรนี้ ตามวาระพระบาลีคือความเป็นสยามภาษา ตามมตยาริบายพอสมควรแก่เวลา เอเตน สจฺจวชฺเชน ด้วยอำนาจความสัตย์ที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติ ตั้งแต่ต้นจนจบอันนี้ สทา โสตุถิ ภาวนตุ เต ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลายบรรดามา สโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วน หน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมุติว่ายุติธรรมกถา โดยอรรถนियมความเพียงเท่านี้

เอวံ ก็มีด้วยประการฉะนี้